

16 >

8 710966 056080

MISTER MOTLEY IS GEK OP KUNST

SCHADUW STAD

#16

MISTER MOTLEY

SCHADUW STAD

DE JURY BLEEK ALLERGISCH VOOR CIRKELS

Matthijs Bouw is architect, One Architecture BV

Architectenland is gevuld met projecten die nooit gerealiseerd zijn. Gelukkig maar, zou je zeggen, want veel projecten zijn ook niet veel soeps. Net als dat een kunstenaar soms werk maakt dat minder goed is als het andere, lukken ook architectuurvoorstellen wel eens niet. Het is daarom ook helemaal niet erg om soms een prijsvraag te verliezen, of om een opdracht niet door te zien gaan. Het komt echter ook voor dat fantastische projecten het niet halen. In de prijsvraagjury zitten mensen met een andere architectuuropvatting of de uitgangspunten veranderen gedurende het project. Zo ontstaan er projecten waarmee alleen papier gevuld wordt, projecten die nog regelmatig in je dromen rondspoken, en projecten die je altijd weer voor ogen ziet als je langs de plek rijdt. Opgeteld, zo zou je kunnen zeggen, vormen deze projecten een schaduwstad, een schaduwstad die er voor iedereen net even anders uitziet – net als de echte stad, eigenlijk.

One Architecture e.a., Emergences, opdracht voor de herstructurering van Les Halles, Parijs, 2004

Ons voorstel voor Judenburg-West, een stadsuitbreiding in Oostenrijk is zo'n project. Judenburg is de ergste stad van Oostenrijk; het is er het koudst en het enige belangrijke dat er ooit heeft plaatsgevonden is de geboorte van de filosoof Ludwig Wittgenstein, zoon van de eigenaar van de lokale staalfabriek. De Wittgensteins zijn snel daarna verhuisd. Het was duidelijk dat deze plek geen gewone wijk nodig had, maar iets zo fantastisch dat alle leed van de koudste suburb in Oostenrijk vergeten kan worden. Ons voorstel betrof een wijk die louter uit rotondes is opgebouwd.

Daar zijn heel praktische redenen voor.

Het grondstuk waarvoor we een plan moesten maken had negen verschillende grondeigenaren, en de gemeente wist niet wanneer welke stukken voor uitvoering beschikbaar zouden komen. Daarom stelde de gemeente maar voor om vanaf de hoofdweg negen doodlopende straten het gebied in te laten lopen, waarmee, volgens ons, iedere kans op samenhang en gemeenschappelijkheid voorgoed onmogelijk gemaakt is. De doodlopende straten waren een goed voorbeeld van de verkeersfobie die Judenburg, zoals veel gemeenten, had. Eigenlijk wil een gemeente vaak geen wegen en heel veel parkeerplaatsen: alleen een geparkeerde auto is een goede auto.

In ons cirkelvoorstel kunnen die rotondes op termijn aan elkaar gekoppeld worden zodat een netwerk ontstaat. De te veranderen rijrichtingen maken de oplossing flexibel. Ze is niet meer afhankelijk van de volgorde van beschikbaarheid van de individuele grondstukken. Er hoeft niet meer gekeerd te worden. Ons voorstel is ook goedkoper (omdat er aan het eind van een doodlopende straat altijd extra stukken weg nodig zijn om te keren), hoewel het er niet zo uit ziet; het geeft een gevoel van luxe.

Dit gevoel van luxe, zo belangrijk in een depressieve plek als Judenburg, wordt versterkt door het feit dat we heel veel parkeerplaatsen toegevoegd hebben, door in beginsel de hele locatie als geasfalteerd op te vatten. In principe kan overal gereden, geparkeerd of gespeeld worden; straten en gebruik worden aangegeven door de belijning.

In de tekening ziet het voorstel er uit als een schilderij van Keith Haring, helemaal gevuld met ronde vormen. De asfaltvlakte die zo ontstaat heeft ook een beter klimaat. De zwarteheid van het gebied, die overgenomen wordt in de façades, en de precieze bepaling van de hoeveelheden absorptie en reflectie, maakt het mogelijk maximaal gebruik te maken van passieve zonne-energie, niet alleen binnen, maar ook buiten. Berekeningen toonden aan dat er in het gebied microklimaten geschapen kunnen worden waar de gemiddelde temperatuur tot 6 graden hoger ligt dan normaal. Dit is zeer indrukwekkend als we ons realiseren dat het debat over klimaatverandering zich richt op een stijging van de temperatuur van 2 tot 3 graden. Er zullen subtropische planten groeien in Steiermark. De stenige parkeerbiotoop is perfect voor palmen en cactussen.

⁶⁴ Ons onorthodoxe plan won de prijsvraag niet; met name de architecten in de jury bleken allergisch voor cirkels.

Het kan aan de cirkels liggen, maar ook een andere niet-gewonnen prijsvraag, nu met een cirkelvormig park, spookt regelmatig door mijn hoofd. Als ik door Parijs rij, kan ik die stad eigenlijk niet meer zien zonder de lichte, glazen gebouwtjes die als parfumsflesjes boven Les Halles zouden uitsteken als we, samen met OMA en XDG, niet op het nippertje verloren hadden.

Matthijs Bouw, One Architecture, opdracht voor Judenburg-West, 1998

Het project voor Les Halles speelde zich voornamelijk ondergronds af. Met de komst van de regionale spoorweg werd er op de plek van de voormalige groothandelsmarkt in het centrum van Parijs een locatie gevonden voor het overstapstation. In de jaren '80 werd, boven het station (waar bijna een miljoen mensen dagelijks overstappen), maar onder een parkje met wat paviljoens, een groot winkelcentrum, een megabioscoop en veel culturele en maatschappelijke functies aangelegd, als een soort kurk op het station. Met name voor het winkelcentrum was dat handig; de overstappers konden meteen even boodschappen doen. Ook de bewoners van de sjeke buurt waren wel blij met deze kurk: zo hoefden de mensen uit de 'banlieus', de buitenwijken, niet echt de stad in en bleef het parkje voor hen alleen.

Ons voorstel behelsde het letterlijk 'ontkurken' van het station, zodanig dat de mensen van de 'banlieus' ook echt de stad in zouden komen. Het ontkurken had niet alleen veiligheidsredenen (bij een slimme bomaanslag zitten 20.000 mensen als ratten in de val), maar vooral ook sociaal-culturele; op deze manier mengen ze met de sjeke mensen van het centrum. De kleine gebouwtjes, die we 'émergences' (letterlijke vertaling; 'dingen die tevoorschijn komen') noemden, komen ook letterlijk tevoorschijn uit het ondergrondse.

De 'émergences' stelden een radicaal nieuwe vorm voor Parijs voor. De gebouwtjes konden op een opportunistische wijze in het gebied neergezet worden, waardoor het project zeer flexibel werd. De 'émergences' konden, zowel in de ontwerpfase als ook (in zekere mate) in hun fysieke vorm, worden toegevoegd, verplaatst, verwijderd, vernieuwd, of niet gebouwd worden, gebaseerd op enigszins ad hoc overwegingen zoals de sterkte van de bestaande constructie, marktontwikkelingen, of politieke overwegingen. Ze hebben verschillende functies: 'flagship store', kinderdagverblijf, botanische tuin, club; samen maken ze een vorm die Parijs in gebouwde zin nog niet had; klein en elegant.

De flexibiliteit van de gebouwtjes, die los in het gebied geplaatst kunnen worden, en waarvoor het niet uitmaakt hoeveel en waar ze precies zijn, moest ook vertaald worden in het tuinontwerp. Ook hier hebben we cirkels gebruikt, een nog niet bestaande geometrie in het gebied. De 'grande forme' van het centrum van Parijs verhoudt zich losjes tot de vluchtige vorm van de 'émergences', die zich zelf weer op eenzelfde losse manier verhoudt tot het cirkelontwerp. Zo ontstaat er een matrix van nieuwe mogelijkheden, programma's en publieksgroepen. Het cirkelvormige tuinontwerp stopt niet aan de oppervlakte. Geheel in lijn met de nieuwe verticaliteit die we voorstelden, dringen de tuinen diep het station en het winkelcentrum in.

Ook het niet winnen van deze prijsvraag is nog steeds een grote frustratie. De glazen gebouwtjes, die ik nog steeds voor me zie als ik, vooral 's nachts, door Parijs rij, zijn echter lichtpuntjes in mijn schaduwstad. ■

One Architecture e.a., Émergences, opdracht voor de herstructurering van Les Halles, Parijs, 2004

